

Het mag evenwel onze aandacht niet ontgaan, dat er bij hen, die deze critiek oefenen, dikwijls toch ook een opvatting is, die, naar wij menen, aan het wezen van de mens geen recht doet. Wanneer bijvoorbeeld Tournier⁵¹⁾ zegt, dat de ziel twee beweegkrachten heeft: „het instinct en de Heilige Geest” en dat de psychologie de natuurlijke krachten tracht vrij te maken (de libido, het instinct), — en dat zulks nuttig en nodig is —, maar dat wij, gelovigen, trachten de mens „bovendien een andere kracht” te verschaffen, „een boven-natuurlijke kracht, de Heilige Geest”, „die de kracht van het instinct niet tegengaat, maar er bovenuit gaat”; een kracht, „waardoor de mens van het eenvoudig dierlijke leven overgaat tot het persoonlijk leven”, — dan vind ik ook hier een mensbeschouwing, die ik niet kan aanvaarden. Meermalen toch wordt de religie gezien als één van de „facetten” van het leven naast vele andere. Soms ook als een nieuw inkomende therapeutische kracht. De religie heet ook „een aspect” van het menselijk leven, naast het aspect van het instinct, naast dat van intelligentie, dat van het gevoel, dat van de wil, enz. Op deze wijze kunnen wij dus over allerlei psychische functies en kwaliteiten spreken zonder daarbij het feit, dat de mens ook religieus is, in gedachten te houden. Ook in de kringen van hen, die als protestantse belijders bekend staan, vindt men soms uitspraken, die er op schijnen te wijzen, dat men de religie ziet als één van de vele aspecten van het leven. De mens is dan, als hij functioneert, compleet, ook wanneer hij zichzelf niet betrokken weet op God, ook wanneer hij zijn doen en laten abstraheert van het feit, dat hij God moet dienen, of (óók) een religieus „aspect” heeft. Deze beschouwing kan mij niet voldoen. Ik geloof, dat men, ook bij deze opvatting, onrecht doet aan het wezen van de mens.

Om het wezen van de mens te verstaan zullen wij een standpunt moeten vinden buiten de mens. Uit de aard der zaak betekent dit „standpunt vinden” niet, dat wij zelf dit standpunt scheppen, want uiteindelijk zou dit standpunt dan toch weer binnen onszelf liggen. Het moet ons gegeven worden door God, Die Zich aan ons openbaart en Die spreekt over Zichzelf en over ons in relatie tot Hem.

Nu staan protestantse christenen ten principiële bij deze opvatting niet alleen. Ook de rooms-katholieke psychologie aanvaardt de noodzakelijkheid van de openbaring Gods voor het verstaan van het wezen van de mens. Toch kan anderzijds niet ontkend worden, dat er ten opzichte van de visie op het wezen van de mens en zijn religieus zijn een niet onbelangrijk verschil is tussen de rooms-katholieken en ons. Ik zal mij dan ook bij de beschrijving van de grondslagen der zielkunde bezig moeten houden met de rooms-katholieke opvatting, wil ik mijn eigen mening scherp kunnen omschrijven⁵²⁾.

Wij komen hier te staan voor de vraag: hoe hebben wij het wezen van de mens en zijn natuur in verhouding tot het religieuze probleem te zien? En dan wil ik al dadelijk zeggen, dat wij in de psychologie, naar ik meen, ons duidelijk bewust moeten zijn van de betekenis van het feit, dat de mens religieus is, willen wij een opvatting hebben omtrent zijn wezen, zodat wij een basis kunnen